

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده اقتصاد و حسابداری

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش : حسابداری

عنوان :

بررسی مقایسه‌ای موفقیت شرکتهای مشمول اصل ۴۴ قبل و بعد
از واگذاری

استاد راهنما :

دکتر حسن مدرکیان

استاد مشاور :

دکتر حسین کرباسی یزدی

پژوهشگر:

جواد علی پور

تابستان ۹۰

تقديم به :

كساني كه در راه اعتلاي کشور زحمت و
مشكلات زيادي را تحمل و مسبب پيشرفت آن
شدند

و تقديم به

روح پرفتح پدرم كه با ايتار و از خودگذشتگي
انسانيت را به من آموخت

تشکر و قدردانی :

از کسانی که در تهیه این پژوهش مرا یاری دادند
کلیه دوستان و همکاران گرامی و خصوصاً جناب آقای
مهندس امین اله افراه که مستقیم و غیرمستقیم مرا در این
راه یاری نمودند.

و همچنین اساتید محترم دانشگاه:

مخصوصاً جناب آقای دکتر مدرکیان (استاد راهنما) که قبول
موضوع نموده و زحمات فراوانی را متحمل شدند ، جناب
آقای دکتر کرباسی (استاد مشاور) که از رهنمودهای ایشان
بهرمند شدم و سرکار خانم دکتر لشکری که به من افتخار
داده داور این پژوهش را پذیرفتند.

امید که توانسته باشم با ارائه این پژوهش تا گوشه ای از
زحمات این عزیزان را قدر نهم.

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب جواد علی پور دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۹۰/۳/۴۳۰۵۰۰ در رشته حسابداری که در تاریخ ۹۰/۳/۴ از پایان نامه خود تحت عنوان : بررسی موفقیت شرکت های مشمول اصل ۴۴ قبل و بعد از واگذاری

با کسب نمره ۱۸.۲۵ و درجه عالی دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

- ۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
- ۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی :
تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ: ۹۰/۳/۴
دانشجوی کارشناسی ارشد آقای جواد علی پور از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۸/۲۵
بحروف هیجده و بیست و پنج صدم و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت .

امضاء استاد راهنما :

فهرست مطالب

چکیده	۱
فصل اول: کلیات تحقیق.....	۱
۲-۱ بیان مسئله و چگونگی برگزیدن موضوع پژوهش	۵
۳-۱ ضرورت انجام تحقیق	۵
۴-۱ اهداف و کاربرد های تحقیق	۶
۵-۱ قلمرو تحقیق	۸
۶-۱ ویژگی های شرکت های انتخاب شده در جامعه آماری تحقیق	۸
۷-۱ متغیر های تحقیق	۸
۸-۱ فرضیه های تحقیق	۹
فرضیات تحقیق	۹
۹-۱ روش های جمع آوری اطلاعات	۹
۱۰-۱ روش انجام تحقیق	۱۰
۱۱-۱ واژگان کلیدی.....	۱۰
فصل دوم: ادبیات و پیشینه پژوهش.....	۲
مقدمه	۱۷
قسمت اول – مفاهیم و پیشینه خصوصی سازی و سیاستهای اصل ۴۴ اصل چهل و چهارم	
قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.....	۱۷
سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی:	۱۸
سیاست های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران:	۲۰
سیاست های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران	۲۰
الزامات و گذاری	۲۴
۱-الزامات و گذاری.....	۲۴
۲-مصارف درآمدهای حاصله از و گذاری	۲۴
تعریف خصوصی سازی.....	۲۵
تعریف شرکت دولتی و تفاوت های آن با شرکت خصوصی.....	۲۷
دست یابی به حداکثر سود در شرکت های خصوصی.....	۲۸
تاریخچه خصوصی سازی	۲۹
سرچشمه های انحصار دولتی	۲۹
آغاز دولتهای ملی	۳۰
نظریه های جدید.....	۳۱
نظریات مختلف در ارتباط با فعالیتهای اقتصادی	۳۱
دیدگاه فیزیوکراتها.....	۳۱
نظریه آدام اسمیت	۳۲

۳۲	دیدگاه مارکسیسم – سوسیالیسم
۳۲	نولیبرال
۳۲	نظریه عاملیت
۳۳	نظریه کالتسکی
۳۳	دیدگاه آمارتیاسن
۳۴	اهداف خصوصی سازی
۳۵	۱- افزایش رقابت و بهبود کارایی در مدیریت و عملیات موسسات اقتصادی
۳۶	۲- کاهش نقش مستقیم دولت در فعالیتهای اقتصادی
۳۸	روشهای واگذاری فعالیتهای اقتصادی به بخش خصوصی
۴۸	فرآیند اجرایی و مسائل مربوط به اجرا در خصوصی سازی
۵۰	تجارب خصوصی سازی
۵۱	تجربه خصوصی سازی در انگلستان
۵۱	اهداف خصوصی سازی در انگلستان
۵۳	شیوه های خصوصی سازی در انگلستان
۵۷	نتیجه گیری
	برخی از عواملی که موجب موفقیت فرایند خصوصی سازی کشورهای انگلستان،
۵۸	آلمان،مکزیک، فرانسه و مرحله دوم خصوصی سازی کشور شیلی شده اند عبارتند از
	برخی از عواملی که موجب فقدان خصوصی سازی در کشورهای مالزی،پاکستان و مرحله
۵۹	اول خصوصی سازی در شیلی گردیدند، عبارتند از
۶۲	موانع و مشکلات اقتصادی
۶۳	موانع و مشکلات حقوقی- قانونی
۶۳	موانع و مشکلات اجرایی – مدیریتی
۶۴	پیشنهادات و توصیه های سیاستی
۶۴	پیشینه اقدامات خصوصی سازی
۶۵	تجدید ساختار شرکت های دولتی و خصوصی سازی
۶۵	مسائل و مشکلات خصوصی سازی در اندونزی
۶۶	تجربه خصوصی سازی در شیلی
۶۶	تجربه خصوصی سازی در هند
۶۸	مشکلات خصوصی سازی هند
۶۹	تجربه خصوصی سازی در کشورهای آفریقایی
۷۱	خصوصی سازی در ایران
۷۴	فرآیند نظری اتخاذ و اجرای سیاست خصوصی سازی
۷۵	مطالعات و تحقیقات داخلی
۷۶	اثرات خصوصی سازی

۷۸ شیوه های خصوصی سازی
۷۸ اقتصاد ایران و مالکیت خصوصی
۸۰ بخش سوم : تاثیر خصوصی سازی بر بازده سهام
۸۰ قسمت اول (تحقیقات نظری
۸۰ قسمت دوم : تحقیقات تجربی
۸۱ نقش شرکت ها در بورس
۸۱ سرمایه گذاران عمده بازار سرمایه (تقاضا کنندگان)
۸۲ روشهای سرمایه گذاری در بازار سهام
۸۲ ۱- روش اصولی (Fundamental analysis)
۸۲ ۲- روش فنی (technical analysis)
۸۲ ۳- روش مجموعه اوراق بهادار (approach modern portfolio theory)
۸۲ تعریف سرمایه گذاری و انواع آن
۸۳ ۱) سرمایه گذاری مالی یا غیرمستقیم
۸۳ ۲- سرمایه گذاری حقیقی یا مستقیم
۸۳ فرآیند سرمایه گذاری
۸۴ ارتباط بین اهداف گزارشگری مالی و نسبت های حسابداری:
۸۴ محتوای اطلاعاتی نسبت های حسابداری
۸۵ کاربرد نسبت های حسابداری (مالی) به عنوان متغیر در تحقیقات
۸۵ نسبت های نقدینگی
۸۵ - نسبت های فعالیت
۸۶ - نسبت های بدهی یا اهرمی
۸۷ نسبت های سود آوری
۸۷ نسبت های بازار

۱۳	فصل سوم: روش شناسی تحقیق.....
۱۱۱	مقدمه.....
۱۱۱	فرضیه های تحقیق.....
۱۱۱	ب - فرضیات تحقیق.....
۱۱۲	روش تحقیق.....
۱۱۲	جامعه آماری.....
۱۱۲	متغیر های تحقیق.....
۱۱۳	نسبتهای حسابداری(مالی).....
۱۱۴	قلمرو تحقیق.....
۱۱۴	آزمون t زوج شده.....
۸۹	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها.....
۱۱۸	مقدمه.....
۱۲۰	۱-۴) آمار توصیفی.....
۱۲۰	۲-۴) آزمون فرضیه ها و تجزیه و تحلیل داده ها.....
۱۲۱	۱-۲-۴) فرضیه اول.....
۱۲۱	۱-۱-۲-۴) بازده مجموع دارایی ها.....
۱۲۱	آزمون میانگین زوجی.....
۱۲۲	۲-۲-۴) فرضیه فرعی دوم.....
۱۲۲	۱-۲-۲-۴) نسبت سود نا ویژه به درآمد (فروش).....
۱۲۴	۳-۲-۲-۴) نسبت سود خالص به سود ناویژه.....
۱۲۵	۴-۲-۲-۴) نسبت سود خالص به درآمد(فروش).....
۱۲۵	۳-۲-۴) فرضیه فرعی سوم.....
۱۲۶	۱-۳-۲-۴) گردش موجودی کالا.....
۱۲۷	۲-۳-۲-۴) گردش دارایی ثابت.....
۱۲۸	۳-۳-۲-۴) گردش مجموع دارایی ها.....
۱۲۸	۴-۲-۴) فرضیه فرعی چهارم.....
۱۲۸	۱-۴-۲-۴) نسبت جاری.....
۱۲۹	۱-۴-۲-۴) نسبت آنی.....
۹۵	فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادها.....
۱۳۲	مقدمه.....
۱۳۳	۱-۵) خلاصه نتایج تحقیق.....
۱۳۴	پیشنهاد.....
۱۳۷	منابع و ماخذ.....

چکیده

همان طوریکه در دهه های اخیر شاهد بودیم اغلب کشورهای جهان خصوصاً کشورهای جهان سوم من جمله ایران به تبع نظام های اقتصادی دنیا سیاست خصوصی سازی را در پیش گرفته اند. طبق برنامه های تدوین شده از سوی مسئولین، یکی از اهداف خصوصی سازی در کشور ما بهبود وضعیت مالی شرکت های واگذار شده، می باشد.

لذا آنچه که از فرایند خصوصی سازی مورد انتظار می باشد، اصلاح، استقلال و انعطاف پذیری لازم در نظام مدیریت و انتقال مالکیت واحدهای دولتی به اشخاص حقیقی و حقوقی است. بنابراین خصوصی سازی هنگامی می تواند منجر به افزایش کارایی داخلی بنگاهها و موسسات دولتی گردد که انتقال مالکیت را در پی داشته باشد، در غیر اینصورت مهمترین هدف خصوصی سازی (افزایش کارایی) نادیده گرفته شده است.

مقصود از کارایی تخصیص منابع، هدایت منابع جامعه در فعالیتهای مطلوب و تخصیص بهینه آنها بین بخشهای مختلف اقتصاد است. از این دیدگاه در غیاب شرایط رقابتی، تغییر مالکیت، هیچگاه منجر به بهبود و افزایش کارایی نخواهد شد و خصوصی سازی قبل از آنکه مشکلی را حل کند، مشکل خواهد آفرید و انحصار دولتی به انحصار خصوصی تبدیل می شود که مسلماً زیان بار تر است. در این تحقیق رابطه برخی نسبت های حسابداری با موفقیت در شرکت های مشمول اصل ۴۴ مورد بررسی قرار گرفته است، (برای دو سال قبل و بعد) نسبت های حسابداری مورد بررسی از چهار گروه نسبت های سود آوری، عملکرد، بازدهی و نسبت های نقدینگی بودند که رابطه این نسبت ها با موفقیت با استفاده از آزمون t زوجی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که نتایج تحقیق بیانگر آنست که به دلایل مختلف موفقیت شرکت های اصل ۴۴ بعد از واگذاری حاصل نگردیده است که عدم موفقیت به مفهوم اشتباه بودن خط مشی اتخاذ شده نمی باشد.

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱ مقدمه:

کوچک سازی دولت ها یا همان خصوصی سازی واژه ای است که این روزها در گوشه و کنار جهان به گفتمان غالب در میان جوامع گوناگون در زمینه اقتصادی، سیاسی و حتی اجتماعی تبدیل شده و به همین دلیل در حواشی این موضوع به خصوص در ایران نیز زیاد در مورد آن می شنویم. چه از سوی کسانی که در داخل دولت جای داشته و به اصطلاح دستی بر آتش دارند و چه کسانی که به نوعی در خارج گود قرار گرفته اند.

خصوصی سازی انتقال تمام یا بخشی از مالکیت عمومی (دولتی) به بخش خصوصی است. خصوصی سازی یک اقدام اجرایی و مالی و حقوقی است که برای انجام اصلاحاتی چند در نظام اداری و اقتصادی انجام می شود. خصوصی سازی به اشکال گوناگون متداول است؛ فروش یا اجاره بلند مدت، اعطای معافیت یا اختیارات بلند مدت، واگذاری یک بنگاه خصوصی از سوی دولت جهت ارائه یک خدمت عمومی، توقف یا کاهش ارائه یک خدمت عمومی (دولتی)، فروش کوپن سهام شرکت های تحت مالکیت دولت و سرمایه گذاری مشترک از گونه های مختلف خصوصی شدن است.

خصوصی سازی با هدف افزایش کارایی صورت می گیرد زیرا عملیات بخش دولتی کارایی کمتری دارند و اغلب سیاست زده هستند. به خاطر انحصاری بودن فعالیت ها انگیزه برای رقابت و افزایش کارایی در بخش دولتی کم است. با خصوصی سازی کارایی و بهره وری افزایش یافته و شرایط برای رقابت فراهم می شود. در نتیجه عوامل تولید به صورت بهینه به کار گرفته شده و تولید در جامعه افزایش می یابد در نتیجه افزایش تولید کالا و خدمات و ایجاد بازار رقابتی، سطح عمومی قیمت کالاها و خدمات تولید شده کمتر افزایش می یابد. (جوادی، بهاره، ۸۹، ص ۳)

سیاست واگذاری فعالیت های اقتصادی به بخش خصوصی و محدود کردن حوزه فعالیت دولت و بخش دولتی در دو دهه اخیر در جهان رواج بی سابقه ای یافته است و امروز کم و بیش در کلیه کشورهای جهان چه توسعه یافته و چه در حال توسعه در معیار بسیار گسترده یا به نسبت وسیع به مرحله اجراء در آمده است. تحولات اروپای شرقی هم به نوبه خود زمینه مساعد را برای تقویت و واگذاری فعالیت های اقتصادی به بخش خصوصی را فراهم ساخته است.

در ایران براساس مصوبه مورخ ۱۳۷۰/۴/۲ و اصلاحیه مورخ ۱۳۷۱/۱/۱۶ هیئت دولت و با توجه به اصل ۱۳۴ و ۱۳۸ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و اهداف برنامه ۵ ساله اول و به منظور ارتقاء کارائی فعالیت و کاهش حجم تصدی گری دولت در فعالیت های اقتصادی و خدماتی غیر ضروری، و نیز ایجاد تعادل اقتصادی و استفاده بهینه از امکانات کشور (سیاست واگذاری سهام متعلق به دولت و سازمانها و شرکت های دولتی) تصویب شد.

سازمان خصوصی سازی در ایران، به موجب ماده ۱۵ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۷۹ - با تغییر اساسنامه سازمان مالی گسترش مالکیت واحدهای تولیدی سابق تشکیل شده است. این سازمان از خرداد ۱۳۸۰ فعالیت خود را با اهداف و وظایف جدید آغاز کرد. سازمان خصوصی سازی یک شرکت سهامی دولتی وابسته به وزارت امور اقتصادی و دارایی و دارای شخصیت حقوقی و استقلال مالی بوده و رئیس هیئت عامل و مدیرعامل آن، معاون وزیر امور اقتصادی و دارایی است. با صدور تصویب نامه هیئت وزیران در سال ۱۳۸۰، سازمان خصوصی سازی در عین انجام وظایف محوله خود، به عنوان یک شرکت مادر تخصصی نیز تعیین شد تا طبق مقررات، به عرضه و فروش سهام متعلق به خود در شرکت های زیرمجموعه نیز اقدام کند.

از سال ۱۳۷۹ تا کنون دبیرخانه هیئت عالی واگذاری در سازمان خصوصی سازی مستقر است و به موجب حکم وزیر امور اقتصادی و دارایی، رئیس هیئت عامل سازمان، دبیر هیئت عالی واگذاری محسوب می شود. (شعبانی، فاطمه، ۸۶، ص ۴)

بر اساس مصوبه فوق ۳۳ درصد سهام قابل واگذاری متعلق به دولت و سازمان و شرکت های دولتی به قیمت معادل میانگین قیمت اسمی و قیمت روز سهام به کارگران و کارمندان واحد تولیدی و مابقی سهام به قیمت روز به عموم اشخاص عرضه می گردد و واگذاری سهام به یکی از روش های مزایده، مذاکره مستقیم با متقاضیان خرید و یا از طریق بورس صورت می گیرد.

۲-۱ بیان مسئله و چگونگی برگزیدن موضوع پژوهش:

ارزیابی و قضاوت درباره خصوصی‌سازی پیچیده‌تر از آن است که در نگاه اول به نظر می‌رسد. یک روش این است فرآیند خصوصی‌سازی و موفقیت آن را براساس نسبت های مالی اندازه‌گیری نماییم. در روش دیگر خصوصی‌سازی را براساس عواید ناشی از فروش و واگذاری‌ها، تعداد شرکت‌های واگذار شده به بخش خصوصی و میزان جذب سرمایه‌گذاران خارجی ارزیابی می‌نمایند. (درسهایی برای خصوصی‌سازی موفق- پروین گودرزی)

در تحقیق حاضر روش اول مد نظر می‌باشد. در این پژوهش با اشاره به اینکه خصوصی‌سازی در دو دهه گذشته بعنوان یک سیاست مهم اقتصادی برای توسعه اقتصادی مطلوب، کاهش هزینه‌های گزاف تولیدی و رهایی از عملکرد ناکارآمد شرکتهای دولتی مورد پذیرش دولت ایران (از سال ۱۳۶۸) بوده است و با توجه به اینکه حرکت به سمت بازار باعث موفقیت شرکتها می‌شود و این موفقیت از یکسو برای اعتبار دهندگان جهت تصمیم‌گیری در مورد اعطای اعتبار و از سوی دیگر برای جلب اطمینان سرمایه‌گذاران از ارزیابی صحیح و علمی از عملکرد شرکت و در نهایت انتظار آنها از بازده مناسب حاصل از عملیات بسیار مهم می‌باشد، این سؤال را مطرح می‌کند که آیا خصوصی‌سازی به موفقیت اقتصادی شرکتها و واگذار شده منجر شده است یا خیر؟ از این رو هدف از انجام تحقیق سنجش میزان موفقیت شرکتها مشمول خصوصی‌سازی بر اساس نسبت های مالی است و در صورت عدم موفقیت شرکتها، راهکارهای مناسب ارائه خواهد شد. سوالات اصلی در این تحقیق عبارتند از:

۱- آیا خصوصی‌سازی منجر به موفقیت شرکتها مشمول اصل ۴۴ شده است؟

۲- آیا نسبت های حسابداری شرکت های مشمول اصل ۴۴ بعد از خصوصی‌سازی افزایش یافته است؟

۳-۱ ضرورت انجام تحقیق:

خصوصی‌سازی امر مبارکی است و باید اموری که از عهده مردم و بخش خصوصی ساخته است به آنها واگذار گردد اما اولاً آثار و پیامدهای هر واگذاری باید قبلاً به طور دقیق ملاحظه شود و ثانیاً واگذاری تدریجی به عنوان یک اصل مهم مورد توجه قرار گیرد. ابتدا باید مسیر را برای عبور خودرو خصوصی‌سازی از جاده سنگلاخ اقتصاد و آنهم آمادگی از نوع اصلاح قوانین و زیرساخت ها که بدون آنها اجرای مواد لایحه جامع سیاست های اصل ۴۴ امکان پذیر نخواهد بود را فراهم کرد. (محتشمی، عباس، ۸۹، ص ۵)

موضوع خصوصی‌سازی پدیده ای است که در کشور های توسعه یافته مدتها پیش شروع شده است و یکی از بحث های داغ دنیای امروزی است. در پی کشورهای توسعه یافته، کشورهای در

حال توسعه و حتی توسعه نیافته نیز خصوصی سازی را برای بهبود وضعیت اقتصادی و رفاه اجتماعی خود شروع کرده اند. خصوصی سازی یا به اصطلاح واگذاری فعالیت های اقتصادی بخش عمومی به بخش خصوصی به مجموعه اقداماتی گفته می شود که در قالب آن در سطوح و زمینه های گوناگون، کنترل مالکیت یا مدیریت از دست بخش دولتی خارج و به دست بخش خصوصی سپرده می شود. در ایران با شروع برنامه ۵ ساله جهت ارتقاء کارایی فعالیت ها و کاهش حجم تصدی دولت و فعالیت های اقتصادی و خدمات غیر ضروری و نیز ایجاد تعادل اقتصادی و استفاده بهینه از امکانات کشور سیاست واگذاری سهام شرکت های دولتی آغاز گردید. بنابراین بررسی اثرات این سیاست بر بهبود عملکرد و موفقیت شرکت ها پارامتری است که نشان می دهد آیا خصوصی سازی با ابزار های مورد مطالعه بر بهبود عملکرد واقعی اقتصادی شرکت ها اثر مثبت داشته است یا خیر؟ هم چنین این تحقیق در صدد آنست که واگذاری شرکتها در ایران به منظور خصوصی سازی موفق بوده است یا خیر؟

۱-۴ اهداف و کاربرد های تحقیق:

هدف نخست: «بررسی مقایسه ای موفقیت شرکت های مشمول اصل ۴۴ قبل و بعد از واگذاری» بر اساس اطلاعات صورت های مالی شرکت های واگذار شده به بخش خصوصی از طریق بورس اوراق بهادار تهران و سازمان خصوصی سازی می باشد.

لذا با توجه به اینکه یکی از اهداف مهم برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشورمان بازنگری و اصلاح ساختار شرکت های دولتی می باشد بنابر این بررسی علل موفقیت و ناکامی های خصوصی سازی در ایران و نیز تجارب سایر کشور ها در خصوص واگذاری شرکت ها به بخش خصوصی می تواند برای بهبود فرایند واگذاری موفق در بر نامه خصوصی سازی دولت سودمند باشد. اهداف خصوصی سازی با توجه به ویژگی های اقتصادی و موقعیت هر کشور با یکدیگر متفاوت خواهد بود، ولی به هر حال در همه کشورهایی که به خصوصی سازی پرداخته اند، هدف اصلی بهبود بخشیدن به اوضاع و شرایط اقتصادی است. در کنار این هدف اصلی اهداف دیگری نیز می تواند وجود داشته باشد که عبارتند از: افزایش رقابت، بهبود کارایی، کاهش هزینه ها، کاهش حضور دولت، افزایش بهره وری، تامین رفاه جامعه، تامین سرمایه لازم برای دولت به منظور جبران کسری بودجه، توسعه بازار های سرمایه داخلی و دستیابی به منابع مالی و فناوری خارجی، که از جمله مهم ترین اهداف خصوصی سازی در کشور نیز به شمار می آیند. یکی از مهم ترین اهداف خصوصی سازی، که مورد تاکید ابلاغیه راهبردی اصل ۴۴ نیز بوده، افزایش کارایی شرکت های دولتی است. با این توضیح، خریداران شرکت های دولتی پس از واگذاری باید به دنبال افزایش کارایی و بهره وری عوامل تولید در این شرکت ها باشند.

شوارتز تعریف خصوصی سازی را برای کشورهای با اقتصاد متمرکز بسیار فراتر از انتقال مالکیت و تعدیل در مقررات می داند و می گوید خصوصی سازی به معنی به وجود آوردن نظام جدید در اقتصاد براساس بازار و در نتیجه دگرگونی و تحول در ابعاد مختلف اقتصاد می باشد. خصوصی سازی اصطلاحی فراگیر و متنوع است که به واگذاری، کنترل عملیاتی و یا مالی موسسات در مالکیت دولت به بخش خصوصی اشاره می کند. یا به عبارتی دیگر خصوصی سازی حذف هر نوع کنترل و دخالت در برقراری مکانیسم عرضه و تقاضا است. لذا با نگاهی به تعاریف متعدد خصوصی سازی می توان مفاهیمی از قبیل بهبود عملکرد، انتقال مالکیت و مدیریت، آزادسازی، بازارگرا بودن، ایجاد شرایط رقابت کامل، واگذار، حذف مقررات دست و پاگیر و ... را دید که با در نظر گرفتن این مفاهیم می توان خصوصی سازی را فرایندی دانست که طی آن کارایی مکانیسم بازار و دست نامرئی آدام اسمیت حیاتی دوباره می یابد، عملکرد فعالیت های اقتصادی دولت زیر سوال می رود و در نتیجه بخش عمومی (دولت) تصمیم می گیرد دامنه فعالیت های خود را محدود نموده و مالکیت یا مدیریت برخی از واحدهای اقتصادی تحت تملک خود را به مکانیسم بازار محول نماید.

در پایان باید گفت که خصوصی سازی به تنهایی یک هدف نیست؛ بلکه وسیله ای است برای رسیدن به اهدافی از قبیل افزایش کارایی و رشد سریع تر اقتصادی. لذا برای خصوصی سازی موفق باید نگرش ها اصلاح و از سازوکارهای صحیح خصوصی سازی استفاده کرد. یعنی باید توجه داشت که تمام بحث سیاستهای اصل ۴۴ فقط بحث واگذاری ها نیست، بلکه بحث آزادسازی ها هم بسیار مهم است و باید به بحث رقابت و انحصار توجه خاصی داشت. (محتشمی، عباس، ۸۹، ص ۳)

نیلین از بانک جهانی می گوید: مساله اصلی در مورد دولت به عنوان یک مالک، این نیست که مقامات دولتی بی کفایت و ضعیف هستند. روشن است که آنها دارای یک سری اهداف متنوع می باشند که می خواهند به آنها دست یابند. مقامات دولتی اغلب مواقع مایلند اهداف و عملکردهای مالی را فدای اهداف ثانویه غیرمالی کنند و خصوصی سازی این روند را معکوس می نماید و همراه با حذف دخالت دولت، با آزادسازی تجاری به جذب سرمایه گذاران کمک می نماید. اما آنچه که باید اثبات کرد این است که وضعیت مالی مردم از هر طبقه ای بهتر شود. اقتصاددانان این موضوع را «تجزیه و تحلیل رفاه» می نامند. برای اینکه خصوصی سازی ثمربخش باشد لازم است مصرف کنندگان از قیمت های پایین تر، خدمات بهتر و محصولات جدید بهره مند شوند. کارگران برای دستیابی به بهره وری بیشتر به دستمزدهای بالاتر و مشاغل بهتر نیاز دارند. سایر افراد و کارکنانی که به دلیل تجدید ساختار اقتصاد، مشاغل خود را از دست داده اند نیاز دارند که حق سنوات خدمت آنان پرداخت شود. مالکین جدید نیز نیاز دارند که کسب ثروت کنند. فروشندگان - دولت ها - نیاز دارند تا بالاترین قیمت ها را از مزایده ها به دست آورند تا مطمئن شوند مالیات دهندگان معامله عادلانه ای را انجام می دهند و دولت ها نیز از اتهام واگذاری ثروت ها

در ازای هیچ میرا شوند. اگر بازده و سود بالاتر مالکین به هزینه مصرف‌کنندگان تمام شود وضع کشور بدتر خواهد شد. (گودرزی، پروین، ۸۹، ص ۷)

اصل ۴۴ قانون اساسی مهمترین اصلی است که ساختار اقتصاد ایران را شکل می دهد، از این رو تأثیر آن بر تمام ابعاد و حوزه های اقتصادی کشورمان شایان توجه می باشد. این اصل تحول عظیمی را در اقتصاد ملی به وجود خواهد آورد و از حجیم شدن دولت جلوگیری کرده و عامل شتاب رشد اقتصادی آتی در کشور خواهد شد.

اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی و گام برداشتن در جهت خصوصی سازی، آغاز یک حرکت جهانی است که ایران را به سازمان تجارت جهانی پیوند می زند. جهانی شدن و پیوستن به WTO (سازمان تجارت جهانی) که از نیازهای غیر قابل انکار کشورمان می باشد از پیامدهای اجرای صحیح اصل ۴۴ و از اهداف این تحقیق می باشد.

۱-۵ قلمرو تحقیق:

هر تحقیقی باید دارای قلمرو و دامنه مشخصی باشد تا محقق بتواند در یک چار چوب مشخص، تمامی مراحل تحقیق را طی کند. قلمرو تحقیق یعنی مشخص کردن ابعاد موضوع، زمان و مکان تحقیق.

قلمرو موضوعی: این تحقیق در خصوص بررسی مقایسه‌ای موفقیت شرکتها و بانک های مشمول اصل ۴۴ قبل و بعد از واگذاری است.

قلمرو مکانی: مکان این تحقیق شامل شرکتها و بانک های مشمول اصل ۴۴ قانون اساسی می باشد که بیش از ۵۱ درصد سهام آنها از طریق بورس اوراق بهادار تهران به بخش خصوصی واگذار شده است که شامل ۶ شرکت می باشند.

۱-۶ ویژگی های شرکت های انتخاب شده در جامعه آماری تحقیق:

به منظور انجام این تحقیق و رسیدن به اهداف مورد نظر و کم کردن سایر عوامل موثر بر موفقیت مانند عواید ناشی از فروش و واگذاریها، تعداد شرکتها و واگذار شده، و میزان جذب سرمایه گذاری خارجی، از بین شرکتها و بانک های مختلف مشمول اصل ۴۴، شرکتها و بانکهای که داده های آن برای سالهای ۷۵ تا پایان سال ۸۸ در دسترس می باشد به عنوان جامعه آماری انتخاب خواهد شد. با توجه به تعداد کم شرکتها و بانکهای مشمول اصل ۴۴، حائز شرایط تعیین شده (حداقل ۵۱٪ سهام آنها از طریق بورس و مزایده) نمونه انتخابی بر جامعه آماری منطبق است.

۱-۷ متغیر های تحقیق:

انجام هر تحقیقی مستلزم تعیین و تعریف هر یک از متغیر های تحقیق می باشد متغیر ها بر اساس نقشی که در تحقیق به عهده دارند به دو دسته متغیر مستقل و وابسته تقسیم میشوند.

متغیر های مستقل به وسیله محقق اندازه گیری ، دستکاری یا انتخاب می شود و تاثیر یا ارتباط آن با متغیر دیگر معین میشود.

متغیر وابسته نیز مشاهده یا اندازه گیری میشود تا تاثیر متغیر مستقل بر آن معلوم و مشخص گردد در این تحقیق از آن جایی که هدف مشخص کردن این مطلب است که آیا خصوصی سازی به موفقیت شرکت های واگذار شده منجر می شود یا خیر ؟ بنابر این خصوصی سازی شرکت ها به عنوان متغیر مستقل و موفقیت به عنوان متغیر وابسته مد نظر قرار میگیرد.

متغیر های مستقل تحقیق

به منظور بررسی اثر متغیر های مستقل بر متغیر وابسته و به دلیل در دسترس نبودن تمامی اطلاعات لازم، چهار گروه از نسبت های مالی شامل یازده نسبت مالی به عنوان متغیر مستقل انتخاب شده است، متغیر های مذکور عبارتند از :

- الف) نسبت های بازدهی شامل، بازده مجموع دارایی ها و بازده سرمایه
- ب) نسبت های سود آوری شامل: سود ناویژه به در آمد (فروش)، سود عملیاتی به درآمد (فروش)، سود به سود ناویژه، سود به درآمد (فروش)
- ج) نسبت های عملکرد شامل، گردش موجودی کالا، گردش دارایی ثابت و گردش مجموع دارایی ها
- د) نسبت های نقدینگی شامل، نسبت جاری و نسبت آنی

۸-۱ فرضیه های تحقیق:

این تحقیق دارای چهار فرضیه اصلی می باشد.

فرضیات تحقیق :

- ۱- نسبت های بازدهی شرکتهای واگذار شده مشمول اصل ۴۴ پس از خصوصی سازی نسبت به قبل افزایش یافته است.
- ۲- نسبت های سود آوری شرکتهای واگذار شده مشمول اصل ۴۴ پس از خصوصی سازی نسبت به قبل افزایش یافته است.
- ۳- نسبت های عملکرد شرکتهای واگذار شده مشمول اصل ۴۴ پس از خصوصی سازی نسبت به قبل افزایش یافته است.
- ۴- نسبت های نقدینگی شرکتهای واگذار شده مشمول اصل ۴۴ پس از خصوصی سازی نسبت به قبل افزایش یافته است.

۹-۱ روش های جمع آوری اطلاعات:

منابع نظری این تحقیق از منابع مختلف مانند: مقالات، کتب، مجلات داخلی، اینترنت و نیز مطالعات کتابخانه ای در دانشگاه های استان تهران و کتابخانه سازمان بورس و اوراق بهادار

تهران و سازمان خصوصی سازی جمع آوری خواهد شد. داده های تحقیق که شامل اطلاعات مربوط به نسبت های مالی برای شرکتهای مشمول اصل ۴۴ برای سالهای ۷۵ تا پایان سال ۸۸ می باشد. از طریق مجلات و خصوصا سایت های مختلف سازمان بورس و اوراق بهادار تهران و همچنین نرم افزارهای و سی دی های بورس جمع آوری خواهد شد.

۱۰-۱ روش انجام تحقیق:

هر تحقیقی باید بر اساس مساله اصلی، اهداف، فرضیات، امکانات، محدودیت ها، و سایر ملاحظات روش یا متدولوژی خاصی داشته باشد تا به کمک آن بتوان به شناخت دقیق واقعیات موضوع مورد مطالعه و اهداف تحقیق دست یافت، قلمرو مکانی تحقیق شامل شرکتهایی است که بیش از ۵۱٪ سهام آنها از طریق بورس و مزایده به بخش خصوصی واگذار شده و قلمرو زمانی آن سالهای ۱۳۸۸-۱۳۷۵ می باشد. بدلیل وجود اطلاعات کافی در زمینه معیارهای عملکرد در خصوص شرکتهای واگذار شده از طریق بورس و مزایده، جامعه آماری مورد نظر شرکتهای واگذار شده از این طریق در نظر گرفته شده اند. البته با توجه به تعداد کم شرکتهای حائز شرایط تعیین شده (حداقل ۵۱٪ سهام آنها از طریق بورس و مزایده) نمونه انتخابی بر جامعه آماری منطبق است. در این پژوهش با کمک آمار توصیفی و با استفاده از صورتهای مالی شرکتهای واگذار شده و سالنامه بورس، (حداقل برای دو سال قبل و بعد از خصوصی سازی) و با استفاده از نرم افزار spss و از طریق آزمون t، معنی دار بودن یا نبودن تفاوت بین دو وضعیت قبل و بعد از خصوصی سازی مورد آزمون قرار خواهد گرفت. از این روش اغلب در تحقیقات معتبر و مطرح در زمینه خصوصی سازی از جمله تحقیقات بین المللی مگنیسون ۱۹۹۹، بوبکری ۲۰۰۱، نلیس ۱۹۹۹، محمد عمران ۲۰۰۳ استفاده شده است.

در این تحقیق با داشتن نسبت های مالی متغیر های معرفی شده قبل و بعد از خصوصی سازی (حد اقل برای دو سال قبل و بعد از خصوصی سازی) به کمک آمار توصیفی مورد مقایسه قرار می گیرد و سپس از طریق آزمون T مقایسه زوج ها هر دو جامعه با نمونه های وابسته و آزمون پیش فرض معنی دار بودن تفاوت بین دو وضعیت قبل و بعد از خصوصی سازی را آزمون میکند.

۱۱-۱ واژگان کلیدی:

خصوصی سازی، نرخ بازده سهام، سرمایه گذاری، سود خالص
خصوصی سازی: برای اولین بار در سال ۱۹۸۳ در فرهنگ لغت وبستر بعنوان تغییر مالکیت از سیستم دولتی به خصوصی مورد استفاده قرار گرفت به عقیده بسیلی و لیتولد خصوصی سازی وسیله ای است برای بهبود عملکرد فعالیت های اقتصادی از طریق نقش بازار با حداقل واگذاری ۵۰ درصد به بخش خصوصی، به عبارت دیگر انتقال حاکمیت از دولت به ملت.